

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»**

КОВАЛЬОВА ТЕТЯНА ІВАНІВНА

УДК 343.2.14

**ЧИННІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ В ПРОСТОРИ:
ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ВНЗ «Національна академія управління».

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений працівник народної освіти
Матвійчук Валерій Костянтинович,
ВНЗ «Національна академія управління»,
перший проректор

Офіційні опоненти: Доктор юридичних наук, доцент
Дорохіна Юлія Анатоліївна,
професор кафедри кримінально-правових
дисциплін
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Таврійського національного університету
ім. В. І. Вернадського, м. Київ.

Кандидат юридичних наук, доцент
Кришевич Ольга Володимирівна,
професор кафедри кримінального права
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ

Захист відбудеться 26 жовтня 2018 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.889.02 у ВНЗ «Національна академія управління» за адресою 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ВНЗ «Національна академія управління» за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15.

Автореферат розісланий 25 вересня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. О. Харь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Права і свободи людини і громадянина, що отримали закріплення в Конституції України, а також роль особистості в суспільному житті обумовлюють необхідність застосування найбільш адекватних засобів кримінально-правового впливу. Ці проблеми не знаходяться осторонь глобалізації як процесу світової економічної, політичної і культурної інтеграції, яка охопила всі сфери життя суспільства. Охопивши всі сфери життя суспільства, глобалізація торкнулася і злочинності. У наслідок змін в структурі торгівлі, фінансів, зв'язку та інформації створюється таке становище, коли злочинність уже не обмежується національними кордонами, а стає транскордонною і в багатьох випадках набуває глобальний характер. Швидкий розвиток технологій в різних областях життєдіяльності змінює традиційне уявлення про місце вчинення злочину. Поява в океані складних інженерних комплексів та нафтогазових платформ зруйнувало існуючу думку про те, що злочин у водному просторі може бути вчинене лише на борту судна.

Сучасний стан взаємовідносин різних держав у сфері боротьби із злочинністю актуалізував інтерес, відкрив новий рівень розуміння підходів до проблем просторової характеристики реалізації кримінально-правових норм. У наш час взаємодія між державами заснована на нормах міжнародного права, які визначають розвиток національного законодавства держави щодо співробітництва. Разом з тим, далеко не в кожній правовій системі такі норми в повному обсязі й однозначно імплементовані в національне законодавство, що створює певні труднощі в уніфікації правових засобів протидії злочинам, які зачіпають інтереси двох або більше держав. У свою чергу, для повноцінної взаємодії і співпраці держав в боротьбі з транснаціональними злочинами необхідно мінімізувати юрисдикційні спори, розробивши ефективні способи вирішення юрисдикційних колізій щодо таких злочинів.

Проблемами чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі певною мірою займалися такі вчені, як: К. Л. Акоев, М. И. Блум, А. І. Бойцов, В. І. Борисов, Я. М. Браїнин, Б. В. Волженкин, Н. Д. Дурманов, О. О. Житній, Є. М. Кісілюк, А. Г. Князев, П. С. Матишевський, А. М. Медведєв, М. Г. Мельников, О. Н. Миколенко, В. О. Навроцький, Ю. Е. Пудовочкин, А. І. Фролова та ін. В Російській Федерації були захищені кандидатські дисертації: А. І. Фроловою на тему: «*Действие российского уголовного закона в пространстве: законодательная регламентация и перспективы ее совершенствования с учетом опыта уголовного законодательства зарубежных стран*» (2013 р.), А. Г. Князєвим на тему: «*Действие уголовного закона в пространстве*» (2008 р.), Р. Р. Хаснутдиновим на тему: «*Территориальное и экстерриториальное действие уголовного закона*» (2007 р.) та Ю. А. Зюбановим на тему «*Действие уголовного закона в пространстве (Опыт сравнительного анализа уголовного законодательства стран СНГ)*» (2001 р.). Безумовно, що роботи цих та інших учених, на праці яких ми посилаємося в дисертаційному дослідженні, мають значну наукову цінність. Але, незважаючи на це, питання означенні темою дисертації не знаходили окремого комплексного дослідження, або були не в повній мірі розкритті. Крім того, дисертації

А. І. Фролової, А. Г. Князева, Р. Р. Хаснутдинова, Ю. А. Зюбанова побудовані на кримінальному законодавстві та інших нормативно-правових актах Російської Федерації. З метою заповнення цієї прогалини, означена проблема потребує:

- дослідження витоків та генези чинності закону про кримінальну відповідальність на теренах України;
- дослідження та формулювання поняття чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі за українським законодавством та правом;
- з'ясування територіальної та екстериторіальності чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі;
- потребує належного дослідження міжнародно-правовий та порівняльно-правовий аспекти чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі;
- існує нагальна потреба в розробленні ґрунтовних пропозицій з удосконалення положень, передбачених статтями 6, 7, 8 КК України.

Викладене свідчить про необхідність розробки нового наукового підходу до побудови правил чинності кримінального закону в просторі, як до інструменту підвищення ефективності боротьби з злочинністю, як на території України, так і за її межами. Що в свою чергу зумовлюють актуальність теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота ґрунтується на положеннях Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (прийнята Верховною Радою України 18.03.2004 р. № 1629-IV) та виконана в межах науково-дослідної роботи ВНЗ «Національна академія управління» на 2014-2019 рр. на тему: «Адаптація законодавства і права України до законодавства і права Європейського Союзу» (державний реєстраційний номер 0114U006593).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є комплексна і системна розробника такої проблеми кримінального права, як чинність кримінального закону в просторі (законодавчий, доктринальний і правозастосовний рівень). Для досягнення зазначеної мети визначені наступні задачі:

- дослідити витоків і генезу чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі та сучасний стан проблеми;
- розробити поняття чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі за українським законодавством та правом;
- дослідити територіальну та екстериторіальні чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі;
- розкрити сутність міжнародно-правової регламентації чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі;
- здійснити порівняльно-правову характеристику чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі з аналогічним законодавством деяких зарубіжних держав;
- визначити значення порівняльно-правового методу для формування і вдосконалення правил чинності кримінального закону в просторі;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення статей 6, 7, 8 КК України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які складаються в зв'язку з просторовою чинністю кримінально-правових норм.

Предметом дослідження є чинність кримінального закону в просторі: теоретико-прикладне дослідження.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження послуговували наступні загальнонаукові і спеціально наукові методи:

діалектичний – застосовувався у всіх розділах дисертації, а також забезпечив дослідження кримінального законодавства України, зарубіжних держав та історико-правових джерел у їх розвитку та взаємозв'язку, а також при формулюванні висновків та пропозицій за темою дослідження;

історико-правовий – використовувався для розкриття історичного розвитку чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі та сучасного стану проблеми (підрозділ 1.1);

порівняльно-правовий – використовувався під час порівняння кримінально-правових норм, які регламентують чинність кримінального закону в просторі з аналогічним законодавством деяких зарубіжних держав та міжнародно-правової регламентації чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі (Розділ 3);

логіко-семантичний – застосовувався для проведення поглибленого вивчення понятійного апарата (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2);

методи діалектичної та математичної логіки (аналізу, синтезу, узагальнення, індукції, дедукції, аналогії та алгоритмування тощо) – у тій чи іншій мірі використовуються у всіх розділах дисертації для вдосконалення понятійного апарату, під час дослідження нормативно-правових актів та вивчення різних точок зору авторів з окремих питань за предметом дослідження, допомогли визначити структуру логічну схему дослідження;

статистичний – використаний під час вивчення статистичних даних та судової практики;

соціологічний – застосовувався для проведення анкетування з питань чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі (підрозділи 2.1, 2.2, додатки Б, Б-1, В, В-1, Д) – слугував дослідженню проблеми правозастосовної практики з питань чинності аналізованого законодавства у просторі;

герменевтичний – використовувався в усіх підрозділах дисертації для тлумачення і зрозуміння юридичних конструкцій, історико-правових джерел, кримінального законодавства України та деяких зарубіжних держав;

догматичний – застосований при формулюванні висновків і розробці пропозицій з вдосконалення статей 6, 7, 8 КК України (підрозділи 3.1, 3.2).

Ці та інші методи дослідження використовувалися для переконливості та істинності наукових результатів у їх взаємозв'язку і взаємозалежності з метою проведення всебічного, повного та об'єктивного дослідження.

Теоретичним підґрунтям дисертаційної роботи стали праці: К. Л. Акоева, П. П. Андрушка, М. І. Бажанова, В. І. Борисова, Я. М. Брайнина, Р. В. Вереші, Б. В. Волженкина, В. К. Грищука, П. С. Дагеля, О. О. Дудорова, Ю. А. Зюбанової, А. І. Ільїної, Л. В. Іногамової-Хегай, М. И. Ковалева, В. К. Матвійчука, М. І. Мельника, М. Г. Мельникова, М. І. Панова, Ю. Е. Пудовочкина, В. А. Савченка, Н. С. Таганцева, М. І. Хавронюка, О. С. Чериченка,

М. Д. Шаргородського та ін.

Нормативну базу дослідження становлять Конституція України, міжнародно-правові акти, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, укази Президента України, що стосуються питань, пов'язаних із темою дослідження, інші нормативно-правові акти України та кримінальні кодекси зарубіжних країн.

Емпіричну базу дослідження становлять: статистичні дані про стан злочинності в Україні за роки незалежності (1991 – 2017 рр.), результати опитування 340 студентів юридичних вузів та викладачів кримінального права; опитування 300 прокурорів, слідчих, суддів, захисників та представників особи; вивчення 400 вироків із зазначеної категорії впроваджень.

Наукова новизна одержаних результатів виражається в тому, що вона є спеціальним монографічним порівняльно-правовим дослідженням, в якому розроблені теоретичні основи законодавчої регламентації чинності українського кримінального закону в просторі з урахуванням досвіду кримінального законодавства країн ближнього і далекого зарубіжжя, що відображають сучасні потреби кримінально-правової науки, законодавчої та правозастосовчої практики. Дисертація за характером і змістом дослідження питань є першим в Україні комплексним і системним науково-дослідним монографічним дослідженням теоретико-прикладних проблем чинності кримінального закону у просторі. В праці сформульовано й обґрунтовано або додатково аргументовано низку висновків, теоретичних положень і пропозицій, що містять ознаки наукової новизни.

Наукову новизну проведеного дослідження відображають наступні основні положення:

Уперше:

- на підставі аналізу відповідних нормативно-правових актів, теоретичних поглядів, визначено витoki та генезу чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі за українським законодавством та правом. З'ясовано, що: в третьому періоді (X – XIV стст.) на теренах України був сформульований принцип «місця вчинення злочину»; в четвертому періоді (XIV і до початку XVIII стст.) прослідковується кримінальна відповідальність за принципом «землі» та формулюється персональний принцип чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі; п'ятий період (XVIII ст. – поч. XIX ст.) характерний тим, що в цей час зароджується принципи екстериторіальний, територіальний, закріплюється реальний принцип, персональний принцип, а також стосовно осіб, які належить посольствам, місцям іноземних держав, відповідальність вирішується дипломатичним шляхом; для шостого періоду (кінець XIX ст. – початок XX ст.) характерна чинність закону про відповідальність у просторі за наступними принципами: територіальним, персональним, активного підданства, заступництва, окупаційним; сьомий період (початок XX ст. – по 1991 рік – радянський період) в радянському кримінальному праві прослідковується відмова від реального і універсального принципів чинності кримінального закону в просторі, лише в КК 1960 року знову був закріплений універсальний принцип; у восьмому періоді (1991 – по наш час) КК 2001 року закріплюється територіальний, персональний, реальний

та універсальний принципи чинності закону про кримінальну відповідальність в просторі;

- запропоновано визначення поняття чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі під яким слід розуміти просторові межі опосередкованої реалізації цього закону за допомогою приписів суверенітету, території, юрисдикції держави, використовуючи при цьому наступні принципи: територіальної чинності закону про кримінальну відповідальність, який є основою реалізації як територіальної, так і екстериторіальної юрисдикції України; персонального – як основи екстериторіальної юрисдикції України по відношенню до українських громадян і осіб без громадянства, що постійно проживають на її території; реального – який є основою реалізації екстериторіальної юрисдикції України по відношенню до її громадян, які вчинили злочини проти інтересів України, її громадян або осіб без громадянства, які постійно проживають на її території; універсального – який слугує основою реалізації екстериторіальної юрисдикції України по відношенню до її громадян, які вчинили злочини, що посягають на загальний правопорядок, який складається на міжнародно-договірній основі взаємодії різних держав;

- з'ясовано, що: одним із проявів суверенітету держави є встановлення нею своєї кримінальної юрисдикції на власній території; територіальна юрисдикція передбачає поширення державної влади України на всіх осіб, що знаходяться на її території (повна юрисдикція); з територіальною юрисдикцією зв'язаний територіальний принцип і принцип дипломатичного та інших імунітетів; під поняттям «територія держави» слід розуміти простір на який поширюється суверенітет держави; Україна поширює свою юрисдикцію на так звані території «мігруючого характеру» (квзітериторії); існують об'єкти, що не можуть бути територією України, але на які за певних умов, передбачених нормами міжнародного права та законодавства України, поширюється юрисдикція і сфера застосування законодавства про кримінальну відповідальність України (обмежена кримінальна юрисдикція України);

- обґрунтовано, що універсальний принцип чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі являє собою багатоаспектну проблему, яка має вирішуватися на стику міжнародного і національного кримінального права. Проте це вимагає при реалізації зазначеного принципу глибинного і багатостороннього знання низки теоретичних і практичних питань міжнародного права. Не дивлячись на те, що багато положень Загальної і Особливої частин КК України ґрунтується на різних міжнародних угодах, але чітка регламентація вказаних питань у чинному КК України відсутня. Більш того, універсальний принцип чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі не має чіткого вираження, а згадується спільно з реальним принципом у ст. 8 КК України. З цією метою потрібно при визначенні сфери описання універсального принципу виділити окремою статтею, де чітко перерахувати злочини або в іншій формі описати цей принцип;

- доведено, що реальний принцип засновується на загальновизнаних нормах і принципах міжнародного права, сутність яких проявляється в тому, що будь-яка держава має право карати злочинні діяння, що вчинені іноземними громадянами або

особами без громадянства, що постійно не проживають в Україні і за межами її території порушують її закони про кримінальну відповідальність, якщо ці діяння відносяться до тяжких або особливо тяжких злочинів проти прав і свобод громадян України або інтересів України. Іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, також підлягають в Україні відповідальності згідно з цим Кодексом, якщо вони за межами України вчинили у співучасті із службовими особами, які є громадянами України, будь-який із злочинів, передбачених у статтях 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 цього Кодексу, або якщо вони пропонували, обіцяли, надали неправомірну вигоду таким службовим особам, або прийняли пропозицію, обіцянку неправомірної вигоди чи одержали від них таку вигоду. Застосування реального принципу можливо лише за умови, якщо громадяни іноземної держави чи особи без громадянства, які не проживають постійно в Україні, не були засуджені в іноземній державі та притягнуті до кримінальної відповідальності на території України;

- визначено, що чинне кримінальне законодавство поширює свою силу не тільки виходячи з того, хто вчинив злочин і де він був вчинений, але також враховуючи значимість об'єкта кримінально-правової охорони та інтереси захисту встановленого в державі правопорядку від злочинних посягань зовні;

- запропоновано: зміну, зокрема, редакції ст. 6 КК України – ч. 2 ст. 6 поширити на осіб, які вчинили злочин на континентальному шельфі, у виключній економічній (морській) зоні України, на штучних островах, установах і спорудах на континентальному шельфі України; внести відповідні зміни до ч. 3 і доповнення цієї статті частинами 4, 5, 6, які конкретизують положення ст. 6 КК щодо чинності Закону України на території власної держави; потрібно привести назву статті 8 КК у відповідність з її змістом в наступній редакції: «Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів, вчинених іноземцями або особами без громадянства, що не проживають постійно в Україні, за межами України».

Удосконалено:

- визначення сухопутної території (суші) – це сухопутний простір, який включає в себе материкову частину держави і островів у межах державного кордону України, який встановлюється на суші за характерними точками і лініями рельєфу або ясно видимих орієнтирах;

- розкриття сутності міжнародно-правової регламентації чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі, яка полягає в тому, що норми міжнародного права стосуються: вирішення переважно процедурних питань чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі і можуть застосовуватися безпосередньо при здійсненні міжнародного співробітництва України та інших держав у сфері протидії злочинності; регламентації ознак складів злочинів у національному законодавстві про кримінальну відповідальність на основі норм міжнародного права вимагає імплементації положень останніх у національне законодавство чи включення в нього посилань на міжнародні документи; імплементації міжнародно-правових норм в національне кримінальне законодавство міжнародних нормативно-правових актів, як основи для формування, уніфікації і розвитку кримінального законодавства.

Дістало подальшого розвитку:

- компаративістське дослідження норм, які передбачають чинність закону України про кримінальну відповідальність у просторі з аналогічним законодавством деяких зарубіжних держав, що дало можливість удосконалити положення статей 6, 7, 8 КК України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці науково обґрунтованого підходу до формування правил чинності українського кримінального закону в просторі. Результати проведеного дослідження можуть бути покладені в основу подальших наукових розробок в області чинності кримінального закону в просторі. Сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

- *законотворчій діяльності* – при внесенні змін і доповнень до чинного законодавства (лист Комітету з питань правової політики та правосуддя Верховної Ради України № 04-29 / 15 – 819 від 24.02.2016 р.);

- *правозастосовній діяльності* – для кваліфікації злочинів щодо територіальної та екстериторіальної чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі;

- *науково-дослідній роботі* – для подальшої розробки теоретичних та прикладних проблем, пов'язаних з чинністю закону України про кримінальну відповідальність у просторі;

- *навчальному процесі* – як матеріал для викладення навчальних дисциплін: Кримінальне право України. Загальна частина; Актуальні проблеми кваліфікації злочинів (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес ВНЗ «Національна академія управління» від 21 листопада 2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Визначені та обґрунтовані в дисертації наукові положення та пропозиції є особистим внеском здобувача. Наукові положення, рекомендації та висновки, що виносяться на захист, є самостійним доробком автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації доповідалися автором на семінарі кафедр юридичного факультету ВНЗ «Національна академія управління», а також були оприлюднені на міжнародних та загальноукраїнських конференціях: міжнародні науково-практичні конференції «Теоретико-прикладні засади правової науки: сучасний вимір» (25.12.2014 р. м. Запоріжжя); «Закарпатські правові читання» (20-22 квітня 2017 р., м. Ужгород); «Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті інтеграційних процесів» (20 травня 2017 р., м. Запоріжжя); «Юридична наука і практика: пошук правової гармонії» (5 жовтня 2017 р., м. Київ); «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (28-29 червня 2018 р., Київ); «Кримінальне право в умовах глобалізації» (25 травня 2018 р., м. Одеса); «Оптимізм і песимізм: амбівалентність українського соціуму в духовному і матеріальному вимірах» (18 травня 2017 р., м. Київ); Республіканська конференція: «Уголовная юстиция: законодательство, теория и практика» (20 октября 2017 года, Республика Беларусь).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження викладено в 16-ти публікаціях. з них: 8 у наукових фахових виданнях України, внесених до переліку

МОН України, зареєстрованих та проіндексованих у міжнародних наукометричних каталогах та базах даних, 8 – матеріали конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які включають шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (295 найменувань) на 29 сторінках, додатків (на 37 сторінках). Загальний обсяг дисертації – 279 сторінок, основний текст дисертації – 198 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації; сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, надано відомості щодо шляхів і форм їх упровадження; наведено характеристику апробацій і публікацій автора, у яких відображено основні положення роботи.

Розділ 1 «Поняття, витоки, генеза чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі та сучасний стан проблеми» складається із двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Витоки та генеза чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі та сучасний стан проблеми»* на основі вивчення історичних документів, нормативно-правових актів, визначено витоки та генезу чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі за українським законодавством та правом: в третьому періоді (X – XIV стст.) на теренах України був сформульований принцип «місця вчинення злочину»; в четвертому періоді (XIV і до початку XVIII стст.) прослідковується кримінальна відповідальність за принципом «землі» та формулюється персональний принцип чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі; п'ятий період (XVIII ст. – поч. XIX ст.) характерний тим, що в цей час зароджується принципи екстериторіальний, територіальний, закріплюється реальний принцип, персональний принцип, а також стосовно осіб, які належить посольствам, місіям іноземних держав, відповідальність вирішується дипломатичним шляхом; для шостого періоду (кінець XIX ст. – початок XX ст.) характерна чинність закону про відповідальність у просторі за наступними принципами: територіальним, персональним, активного підданства, заступництва, окупаційним; сьомий період (початок XX ст. – по 1991 рік – радянський період) в радянському кримінальному праві прослідковується відмова від реального і універсального принципів чинності кримінального закону в просторі, лише в КК 1960 року знову був закріплений універсальний принцип; у восьмому періоді (1991 – по наш час) КК 2001 року закріплюється територіальний, персональний, реальний та універсальний принципи чинності закону про кримінальну відповідальність в просторі.

Сучасний стан проблеми свідчить про те, що статті, які стосуються чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі мають прогалини. Це зумовлює низку проблем, які необхідно вирішити і обґрунтувати в подальшому дослідженні.

У *підрозділі 1.2 «Поняття чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі за українським законодавством та правом»* аргументується, що

визначення поняття чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі не було предметом з'ясування фахівцями.

Доводиться, що вдосконалення кримінального законодавства, яке нами досліджується та практики його застосування стає можливим, поряд з іншими напрацюваннями, при формулюванні поняття чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі: «Під поняттям чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі слід розуміти просторові межі опосередкованої реалізації цього закону за допомогою приписів суверенітету, території, юрисдикції держави, використовуючи при цьому наступні принципи: територіальної чинності закону про кримінальну відповідальність, який є основою реалізації як територіальної, так і екстериторіальної юрисдикції України; персонального – як основи екстериторіальної юрисдикції України по відношенню до українських громадян і осіб без громадянства, що постійно проживають на її території; реального – який є основою реалізації екстериторіальної юрисдикції України по відношенню до її громадян, які вчинили злочини проти інтересів України, її громадян або осіб без громадянства, які постійно проживають на її території; універсального – який слугує основою реалізації екстериторіальної юрисдикції України по відношенню до її громадян, які вчинили злочини, що посягають на загальний правопорядок, який складається на міжнародно-договірній основі взаємодії різних держав».

Розділ 2. «Кримінально-правова характеристика чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі» містить два підрозділи.

У підрозділі 2.1 «Територіальна чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі» обґрунтовано, що: одним із проявів суверенітету держави є встановлення нею своєї кримінальної юрисдикції на власній території; територіальна юрисдикція передбачає поширення державної влади України на всіх осіб, що знаходяться на її території (повна юрисдикція); з територіальною юрисдикцією зв'язаний територіальний принцип і принцип дипломатичного та інших імунітетів; під поняттям «територія держави» слід розуміти простір на який поширюється суверенітет держави; Україна поширює свою юрисдикцію на так звані території «мігруючого характеру» (квазітериторії); існують об'єкти, що не можуть бути територією України, але на які за певних умов, передбачених нормами міжнародного права та законодавства України, поширюється юрисдикція і сфера застосування законодавства про кримінальну відповідальність України (обмежена кримінальна юрисдикція України).

Територіальний принцип просторової чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі, як основний принцип необхідно привести у відповідність до положень з міжнародних договорів.

У підрозділі 2.2 «Екстериторіальна чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі» обґрунтовується, що універсальний принцип чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі являє собою багатоаспектну проблему, яка має вирішуватися на стику міжнародного і національного кримінального права. Проте це вимагає при реалізації зазначеного принципу глибинного і багатостороннього знання низки теоретичних і практичних питань

міжнародного права. Не дивлячись на те, що багато положень Загальної і Особливої частин КК України ґрунтується на різних міжнародних угодах, але чітка регламентація вказаних питань у чинному КК України відсутня. Більш того, універсальний принцип чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі не має чіткого вираження, а згадується спільно з реальним принципом у ст. 8 КК України. З цією метою потрібно при визначенні сфери описання універсального принципу виділити його окремою статтею, де чітко перерахувати злочини або в іншій формі описати цей принцип. Доведено, що реальний принцип засновується на загальноновизнаних нормах і принципах міжнародного права, сутність яких проявляється в тому, що будь-яка держава має право карати злочинні діяння, що вчинені іноземними громадянами або особами без громадянства, що постійно не проживають в Україні і за межами її території порушують її закони про кримінальну відповідальність, якщо ці діяння відносяться до тяжких або особливо тяжких злочинів проти прав і свобод громадян України або інтересів України. Іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, також підлягають в Україні відповідальності згідно з цим Кодексом, якщо вони за межами України вчинили у співучасті із службовими особами, які є громадянами України, будь-який із злочинів, передбачених у статтях 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 цього Кодексу, або якщо вони пропонували, обіцяли, надали неправомірну вигоду таким службовим особам, або прийняли пропозицію, обіцянку неправомірної вигоди чи одержали від них таку вигоду. Застосування реального принципу можливо лише за умови, якщо громадяни іноземної держави чи особи без громадянства, які не проживають постійно в Україні, не були засуджені в іноземній державі та притягнуті до кримінальної відповідальності на території України.

Чинне кримінальне законодавство поширює свою силу не тільки виходячи з того, хто вчинив злочин і де він був вчинений, але також враховуючи значимість об'єкта кримінально-правової охорони та інтереси захисту встановленого в державі правопорядку від злочинних посягань зовні

Розділ 3. «Міжнародно-правовий та порівняльно-правовий аспекти чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Міжнародно-правова регламентація чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі» розкривається сутність міжнародно-правової регламентації чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі, яка полягає в тому, що норми міжнародного права стосуються: вирішення переважно процедурних питань чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі і можуть застосовуватися безпосередньо при здійсненні міжнародного співробітництва України та інших держав у сфері протидії злочинності; регламентації ознак складів злочинів у національному законодавстві про кримінальну відповідальність на основі норм міжнародного права вимагає імплементації положень останніх у національне законодавство чи включення в нього посилань на міжнародні документи; імплементації міжнародно-правових норм в національне кримінальне законодавство міжнародних нормативно-правових актів, як основи для формування, уніфікації і розвитку кримінального законодавства.

У підрозділі 3.2 «Порівняльно-правова характеристика чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі з аналогічним законодавством деяких зарубіжних держав» запропоновано: зміну, зокрема, редакції ст. 6 КК України – ч. 2 ст. 6 поширити на осіб, які вчинили злочин на континентальному шельфі, у виключній економічній (морській) зоні України, на штучних островах, установах і спорудах на континентальному шельфі України; внести відповідні зміни до ч. 3 і доповнення цієї статті частинами 4, 5, 6, які конкретизують положення ст. 6 КК щодо чинності Закону України на території власної держави; потрібно привести назву статті 8 КК у відповідність з її змістом в наступній редакції: «Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів, вчинених іноземцями або особами без громадянства, що не проживають постійно в Україні, за межами України».

ВИСНОВКИ

У **висновках** наведено теоретичне узагальнення даного дисертаційного дослідження, яке полягало у з'ясуванні питань кримінально-правового дослідження чинності кримінального закону у просторі. Основними теоретичними і практичними результати дослідження є:

1. Витоки та генеза чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі за українським законодавством і правом має наступний розвиток: в третьому періоді (X – XIV стст.) на теренах України був сформульований принцип «місця вчинення злочину»; в четвертому періоді (XIV і до початку XVIII стст.) прослідковується кримінальна відповідальність за принципом «землі» та формулюється персональний принцип чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі; п'ятий період (XVIII ст. – поч. XIX ст.) характерний тим, що в цей час зароджується принципи екстериторіальний, територіальний, закріплюється реальний принцип, персональний принцип, а також стосовно осіб, які належить посольствам, місцям іноземних держав, відповідальність вирішується дипломатичним шляхом; для шостого періоду (кінець XIX ст. – початок XX ст.) характерна чинність закону про відповідальність у просторі за наступними принципами: територіальним, персональним, активного підданства, заступництва, окупаційним; сьомий період (початок XX ст. – по 1991 рік – радянський період) в радянському кримінальному праві прослідковується відмова від реального і універсального принципів чинності кримінального закону в просторі, лише в КК 1960 року знову був закріплений універсальний принцип; у восьмому періоді (1991 – по наш час) КК 2001 року закріплюється територіальний, персональний, реальний та універсальний принципи чинності закону про кримінальну відповідальність в просторі;

2. Під поняттям чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі слід розуміти просторові межі опосередкованої реалізації цього закону за допомогою приписів суверенітету, території, юрисдикції держави, використовуючи при цьому наступні принципи: територіальної чинності закону про кримінальну відповідальність, який є основою реалізації як територіальної, так і

екстериторіальної юрисдикції України; персонального – як основи екстериторіальної юрисдикції України по відношенню до українських громадян і осіб без громадянства, що постійно проживають на її території; реального – який є основою реалізації екстериторіальної юрисдикції України по відношенню до її громадян, які вчинили злочини проти інтересів України, її громадян або осіб без громадянства, які постійно проживають на її території; універсального – який слугує основою реалізації екстериторіальної юрисдикції України по відношенню до її громадян, які вчинили злочини, що посягають на загальний правопорядок, який складається на міжнародно-договірній основі взаємодії різних держав;

3. Одним із проявів суверенітету держави є встановлення нею своєї кримінальної юрисдикції на власній території; територіальна юрисдикція передбачає поширення державної влади України на всіх осіб, що знаходяться на її території (повна юрисдикція); з територіальною юрисдикцією зв'язаний територіальний принцип і принцип дипломатичного та інших імунітетів; під поняттям «територія держави» слід розуміти простір на який поширюється суверенітет держави; Україна поширює свою юрисдикцію на так звані території «мігруючого характеру» (квазітериторії); існують об'єкти, що не можуть бути територією України, але на які за певних умов, передбачених нормами міжнародного права та законодавства України, поширюється юрисдикція і сфера застосування законодавства про кримінальну відповідальність України (обмежена кримінальна юрисдикція України);

4. Універсальний принцип чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі являє собою багатоаспектну проблему, яка має вирішуватися на стику міжнародного і національного кримінального права. Це вимагає при реалізації зазначеного принципу глибинного і багатостороннього знання низки теоретичних і практичних питань міжнародного права. Багато положень Загальної і Особливої частин КК України ґрунтується на різних міжнародних угодах, але чітка регламентація вказаних питань у чинному КК України відсутня. Універсальний принцип чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі не має чіткого вираження, а згадується спільно з реальним принципом у ст. 8 КК України – це вимагає виділення універсального принципу окремою статтею, де будуть перераховані злочини або інші форми описання цього принципу;

5. Реальний принцип засновується на загальновизнаних нормах і принципах міжнародного права, сутність яких проявляється в тому, що будь-яка держава має право карати злочинні діяння, що вчинені іноземними громадянами або особами без громадянства, що постійно не проживають в Україні і за межами її території порушують її закони про кримінальну відповідальність, якщо ці діяння відносяться до тяжких або особливо тяжких злочинів проти прав і свобод громадян України або інтересів України. Іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, також підлягають в Україні відповідальності згідно з цим Кодексом, якщо вони за межами України вчинили у співучасті із службовими особами, які є громадянами України, будь-який із злочинів, передбачених у статтях 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 цього Кодексу, або якщо вони пропонували, обіцяли, надали неправомірну вигоду таким службовим особам, або прийняли пропозицію, обіцянку

неправомірної вигоди чи одержали від них таку вигоду. Застосування реального принципу можливо лише за умови, якщо громадяни іноземної держави чи особи без громадянства, які не проживають постійно в Україні, не були засуджені в іноземній державі та притягнуті до кримінальної відповідальності на території України;

6. Чинне кримінальне законодавство поширює свою силу не тільки виходячи з того, хто вчинив злочин і де він був вчинений, але також враховуючи значимість об'єкта кримінально-правової охорони та інтереси захисту встановленого в державі правопорядку від злочинних посягань зовні;

7. Сухопутна територія (суша) – це сухопутний простір, який включає в себе материкову частину держави і островів у межах державного кордону України, який встановлюється на суші за характерними точками і лініями рельєфу або ясно видимих орієнтирах;

8. Сутність міжнародно-правової регламентації чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі полягає в тому, що норми міжнародного права стосуються: вирішення переважно процедурних питань чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі і можуть застосовуватися безпосередньо при здійсненні міжнародного співробітництва України та інших держав у сфері протидії злочинності; регламентації ознак складів злочинів у національному законодавстві про кримінальну відповідальність на основі норм міжнародного права вимагає імплементації положень останніх у національне законодавство чи включення в нього посилань на міжнародні документи; імплементації міжнародно-правових норми в національне кримінальне законодавство міжнародних нормативно-правових актів, як основи для формування, уніфікації і розвитку кримінального законодавства;

9. Міжнародно-правова регламентація чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі та компаративістське дослідження норм, які передбачають чинність закону України про кримінальну відповідальність у просторі з аналогічним законодавством деяких зарубіжних держав, дає можливість сформулювати нові редакції наступних статей:

«Стаття 6. Чинність закону про кримінальну відповідальність у відношенні осіб, які вчинили злочин на території України, інших територіях і об'єктах, на які поширюється юрисдикція України

1. Особи, які вчинили злочини на території України, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом.

2. Чинність цього Кодексу поширюється на осіб, які вчинили злочини на континентальному шельфі України і у виключній (морській) економічній зоні України, у випадках передбачених міжнародними договорами України. Чинність цього Кодексу поширюється на осіб, які вчинили злочини на штучних островах, установах і спорудах на континентальному шельфі і у виключній економічній зоні України, на підводні, телеграфні кабелі та трубопроводи, що проходять по дну відкритого моря, наукову станцію «Академіка Вернадського», запущені в космос об'єкти, що належать Україні, території дипломатичних представництв і консульських установ України за кордоном, автомашини послів під прапором України, місця розташування військових частин України на території інших держав

та деякі інші об'єкти.

3. Особа, яка вчинила злочин на водному судні, що користується правом проходу під Державним прапором України, чи повітряному судні, зареєстрованому в Україні, що знаходиться поза межами її території, визнаної міжнародним правом у якості приналежності якій-небудь державі, підлягає кримінальній відповідальності за цим Кодексом, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України.

4. Злочин визнається вчиненим на території України, якщо його було почато, продовжено, закінчено або припинено на території України.

5. Злочин визнається вчиненим на території України, якщо його виконавець або хоча б один із співучасників діяв на території України.

6. Питання про кримінальну відповідальність дипломатичних представників іноземних держав та інших громадян, які за законами України і міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не є підсудні у кримінальних справах судам України, в разі вчинення ними злочину на території України вирішується дипломатичним шляхом».

«Стаття 7. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів, вчинених за межами України громадянами України або особами без громадянства, які постійно проживають в Україні

1. Громадяни України та особи без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом, коли вчинене ним діяння визнано злочином в державі, на території якої воно було вчинено, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

2. Якщо особи, зазначені у частині першій цієї статті, за вчинені злочини зазнали кримінального покарання за межами України, вони не можуть бути притягнені в Україні до кримінальної відповідальності за ці злочини».

«Стаття 8. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів, вчинених іноземцями або особами без громадянства, що не проживають постійно в Україні, за межами України

1. Іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають в Україні відповідальності за цим Кодексом у випадках, передбачених міжнародними договорами або якщо вони вчинили передбачені цим Кодексом тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України

2. Іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, також підлягають в Україні відповідальності згідно з цим Кодексом, якщо вони за межами України вчинили у співучасті із службовими особами, які є громадянами України, будь-який із злочинів, передбачених у статтях 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 цього Кодексу, або якщо вони пропонували, обіцяли, надали неправомірну вигоду таким службовим особам, або прийняли пропозицію, обіцянку неправомірної вигоди чи одержали від них таку вигоду».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях внесених до оновленого переліку фахових видань з юридичних дисциплін МОН України, зареєстрованих та проіндексованих у міжнародних наукометричних каталогах і базах даних:

1. Ковальова Т. І. Витоки та генеза дії закону про кримінальну відповідальність у просторі (третій – шостий періоди розвитку суспільства і державності). // Юридична наука (Index Copernicus) – Київ : 2016. № 2. – С. 102-116.
2. Ковальова Т. І. Генеза дії закону про кримінальну відповідальність у просторі в сьомому періоді розвитку суспільства і законодавства на теренах України. // Юридична наука (Index Copernicus) – Київ : 2016. № 3. – С. 53-76.
3. Ковальова Т. І. Поняття чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі в українському законодавстві та праві. // Юридична наука (Index Copernicus) – Київ : 2016. № 7. – С. 25-47.
4. Ковальова Т. І. Територіальна дія закону України про кримінальну відповідальність у просторі. // Юридична наука (Index Copernicus SafetyLit, Social Science Research Network (SSRN)) – Київ : 2017. № 5. – С. 65-94.
5. Ковальова Т. І. Екстериторіальна дія закону України про кримінальну відповідальність у просторі. // Юридична наука (Index Copernicus SafetyLit, Social Science Research Network (SSRN)) – Київ : 2017. № 7. – С. 4-24.
6. Ковальова Т. І. Реальний принцип чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі за КК України. // Юридична наука (Index Copernicus SafetyLit, Social Science Research Network (SSRN)) – Київ : 2017. № 10. – С. 12-25.
7. Ковальова Т. І. Міжнародно-правова регламентація дії закону України про кримінальну відповідальність у просторі. // Юридична наука (Index Copernicus SafetyLit, Social Science Research Network (SSRN)) – Київ : 2018. № 1. – С. 60-76.
8. Ковальова Т. І. Порівняльно-правова характеристика чинності закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів, вчинених на території України з аналогічним законодавством деяких зарубіжних держав. // Юридична наука (Index Copernicus SafetyLit, Social Science Research Network (SSRN)) – Київ : 2018. № 4. – С. 53-80.

Публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів.

9. Ковальова Т. І. Значення дії закону про кримінальну відповідальність в просторі. Теоретико-прикладні засади правової науки: сучасний вимір : матеріали наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 25.12.2014 р.) / редкол. : Т. А. Денисова (голов. ред.), С.В. Дьоменко (заст. голов. ред.) та ін. – Запоріжжя : Вид. ФОП Зеленкевич Л. П., 2014. – С. 129-130.
10. Ковальова Т. І. Загальнотеоретичні підходи до чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі: в порядку постановки проблеми. Закарпатські правові читання. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практична конференція (20-22 квітня 2017 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний університет ; За заг. ред. В. І. Смоланки, О. Я. Рогача, Я. В. Лазура. – Ужгород : ТОВ

«РІК-У», 2017. – Т. 1. – С. 405-410.

11. Ковальова Т. І. Проблеми обмеження кримінально-правової юрисдикції – можливість її виходу за межі території держави. Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті інтеграційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю Інституту управління та права ЗНТУ, м. Запоріжжя, 20 травня 2017 р. : в 2 т. / Редкол. : С. К. Бостан, Р. М. Максакова, Т.Є. Леоненко. – Т. 2. – Запоріжжя : «Просвіта», 2017. – С. 82-85.

12. Ковальова Т. І. Реальний принцип чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі за КК України. Юридична наука і практика : пошук правової гармонії : збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 5 жовтня 2017 року. Тези наукових доповідей. – Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2017. – С. 155-156.

13. Ковалева Т. И. Существующие взгляды на понятие реального принципа действия закона об уголовной ответственности в пространстве. Уголовная юстиция: законодательство, теория и практика : материалы VIII Республиканской научно-практической конференции студентов, магистрантов и аспирантов (20 октября 2017 года, Республика Беларусь). – Брест : Брестский государственный университет имени А. С. Пушкина. – С. 108-111.

14. Ковальова Т. І. Позитивні положення що стосуються обмеженої юрисдикції мігруючих територій. Оптимізм і песимізм: амбівалентність українського соціуму в духовному і матеріальному вимірах : матеріали XVI науково-практичної конференції (18 травня 2017 р., м. Київ). – Київ : ВНЗ «Національна академія управління», 2018. – С. 128-130.

15. Ковальова Т. І. Дія кримінального закону у просторі з обмеженою кримінально-правовою юрисдикцією (вільна економічна зона). Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці матеріали Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Київ, 28-29 червня 2018 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ : НАУ. – 2018. – С. 87-89.

16. Ковальова Т. І. Порівняльно-правова характеристика чинності закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів, вчинених на території України з аналогічним законодавством деяких зарубіжних держав. Кримінальне право в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 25 травня 2018 року. – Одеса : НУ «Одеська юридична академія», кафедра кримінального права, 2018. – С. 108-110.

АНОТАЦІЯ

Ковальова Т. І. Чинність кримінального закону в просторі: теоретико-прикладне дослідження. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право (081 – Право). – Вищий навчальний заклад «Національна академія управління». – Київ, 2018.

Дисертаційна робота є всебічною, комплексною і системною розробкою такої проблеми кримінального права, як чинність кримінального закону в просторі: теоретико-прикладне дослідження.

У результаті здійснення наукового аналізу теоретичного стану проблеми, її законодавчого регулювання та практики застосування чинного законодавства надано важливі для юридичної науки пропозиції, сформульовано нові положення й висновки.

У ході дослідження з'ясовано витоки та генезу чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі та сучасний стан цієї проблеми.

У дисертаційній роботі запропоновано поняття чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі за українським законодавством і правом та обґрунтовано значення цієї дефініції для розуміння меж чинності законодавства, що стосуються досліджуваної сфери та компаративістського дослідження задекларованої проблеми.

Автором досліджено територіальну чинність закону України про кримінальну відповідальність у просторі; значну увагу приділено поняттю кримінально-правової юрисдикції; з'ясовано проблемні питання територіального принципу чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі; лівова частка роботи стосується суверенітету держави. У дисертації розглядаються погляди авторів стосовно територіальної чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі, формулюється авторське бачення цієї проблеми. Пропонується визначення територіальної юрисдикції, яка заснована на територіальному принципі, який в доктрині і на практиці вважається фундаментальним. Значну увагу автор зосереджує на розумінні території України, її складових.

В дисертації досліджуються питання щодо осіб, які вчинили злочини на території України та їх відповідальності; значна частина роботи стосується місця вчинення злочинів на території України та розуміння вчинення цих злочинів на території України тощо.

У роботі аналізуються положення, які стосуються екстериторіальної чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі. Аргументується, що екстериторіальна юрисдикція заснована на принципі громадянства (персональному, особистому), охоронюваному (реальному) і універсальному принципах. Досліджується судження авторів, які стосуються екстериторіального принципу та аналогічної юрисдикції, пропонуються визначення космополітичного та реального принципу, і, відповідно, відповідальності за цими принципами в просторі.

Дослідник з'ясовує міжнародно-правову регламентацію закону про кримінальну відповідальність у просторі та аргументує її сутність. Значну увагу автор приділяє порівняльно-правовій характеристиці чинності Закону України про кримінальну відповідальність у просторі з аналогічним законодавством деяких держав та пропонує нову редакцію стст. 6, 7 та 8 КК України.

Ключові слова: чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі, територіальний принцип, територіальне море, відкритий простір, сухопутна територія, екстериторіальний принцип, реальний принцип, універсальний принцип, вільна (морська) економічна зона, континентальний шельф України, кримінально-

правова юрисдикція.

АННОТАЦІЯ

Ковалева Т. И. Действие уголовного закона в пространстве: теоретико-прикладное исследование. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право (081 – право). – Высшее учебное заведение «Национальная академия управления». – Киев, 2018.

Диссертационная работа является всесторонней, комплексной и системной разработкой такой проблемы уголовного права, как сила уголовного закона в пространстве: теоретико-прикладное исследование.

В результате научного анализа теоретического состояния проблемы, ее законодательного регулирования и практики применения действующего законодательства предоставлены важные для юридической науки предложения, сформулированы новые положения и выводы.

В ходе исследования выяснены истоки и генезис действия закона об уголовной ответственности в пространстве, а так же современное состояние этой проблемы.

В диссертационной работе предложено понятие действующего закона об уголовной ответственности в пространстве по украинскому законодательству и праву, обосновано значение этой дефиниции для понимания пределов действия законодательства, касающихся исследуемой сферы, проведён компаративистский анализ задекларированной проблемы.

Автором исследовано территориальное действие закона Украины об уголовной ответственности в пространстве; значительное внимание уделено понятию уголовно-правовой юрисдикции; выяснены проблемные вопросы территориального принципа действия уголовного закона в пространстве; львиная доля работы касается суверенитета государства. В диссертации рассматриваются взгляды авторов относительно территориальной силы закона об уголовной ответственности в пространстве, формулируется авторское видение этой проблемы. Предлагается определение территориальной юрисдикции, основанной на территориальном принципе, считающимся фундаментальным, согласно доктрины и практики. Значительное внимание автор сосредотачивает на понимании территории Украины и ее составляющих.

В диссертации исследуются вопросы в отношении лиц, совершивших преступления на территории Украины и их ответственности. Значительная часть работы касается места совершения преступлений на территории Украины и понимание совершения этих преступлений на территории государства и т.д..

В работе анализируются положения, касающиеся экстерриториального действия закона об уголовной ответственности в пространстве. Аргументируется, что экстерриториальная юрисдикция основана на принципе гражданства

(персональном, личном), охраняемом (реальном) и универсальном принципах. Исследуется суждения авторов, касаемо экстерриториального принципа и аналогичной юрисдикции, предлагаются определения космополитического и реального принципов, и, соответственно, ответственности по этим принципам в пространстве.

Исследователь выясняет международно-правовую регламентацию закона об уголовной ответственности в пространстве и аргументирует ее суть. Значительное внимание автор уделяет сравнительно-правовой характеристике действия Закона Украины об уголовной ответственности в пространстве с аналогичным законодательством некоторых государств и предлагает новую редакцию стст. 6, 7 и 8 УК Украины.

Ключевые слова: действие закона об уголовной ответственности в пространстве, территориальный принцип, территориальное море, открытое пространство, сухопутная территория, экстерриториальный принцип, реальный принцип, универсальный принцип, свободная (морская) экономическая зона, континентальный шельф Украины, уголовно-правовая юрисдикция.

SUMMARY

Kovaleva T. I. The validity of the criminal law in space: theoretical and applied research. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Execution (081 - Law). – Higher Educational Institution «National Academy of Management». – Kyiv, 2018.

Thesis is a comprehensive, comprehensive and systematic development of such a problem of criminal law, as the validity of a criminal law in space: theoretical and applied research.

As a result of the scientific analysis of the theoretical state of the problem, its legislative regulation and the practice of applying the current legislation, important legal proposals have been provided, new provisions and conclusions have been formulated.

The study found the origins and genesis of the law on criminal liability in the space and the current state of this problem.

In the dissertation the concept of the law on criminal liability in the space according to the Ukrainian legislation and law is proposed and the significance of this definition is grounded for understanding the boundaries of the legislation concerning the investigated sphere and the comparative study of the declared problem.

The author examines the territorial validity of the law of Ukraine on criminal liability in the space; considerable attention is paid to the concept of criminal law jurisdiction; the problematic issues of the territorial principle of the law on criminal liability in the space have been clarified; The lion's share of work relates to the sovereignty of the state. The thesis deals with the views of the authors regarding the territorial validity of the law on criminal liability in space, the author's vision of this problem is formulated. The definition of territorial jurisdiction, which is based on the territorial principle, which is considered fundamental in doctrine and practice, is proposed. The author focuses heavily on

understanding the territory of Ukraine, its components.

The dissertation deals with the issues of persons who committed crimes in the territory of Ukraine and their responsibilities; much of the work relates to the place of committing crimes on the territory of Ukraine and the understanding of the commission of these crimes on the territory of Ukraine, etc.

The paper analyzes the provisions relating to the extraterritoriality of the law on criminal liability in the space. It is argued that extraterritorial jurisdiction is based on the principle of citizenship (personal, personal), protected (real) and universal principles. The author's judgment concerning the extraterritorial principle and the similar jurisdiction is explored, the definition of the cosmopolitan and the real principle is proposed, and, accordingly, responsibility for these principles in space.

The researcher finds out the international legal regulation of the law on criminal liability in space and argues its essence. The author pays considerable attention to the comparative legal description of the validity of the Law of Ukraine on criminal liability in a space with similar laws of some states and proposes a new version of the article. 6, 7 and 8 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: the validity of the law on criminal liability in the area, territorial principle, territorial sea, open space, land territory, extraterritorial principle, real principle, universal principle, free (maritime) economic zone, continental shelf of Ukraine, criminal-law jurisdiction.

Підписано до друку [] . [] . 201 [] р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Ум. друк, арк. 0,9

Тираж 100 прим. Замовлення № 000 []

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»

20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2521 від 08.06.2006.

тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88

vizavi-print.jimdo.com

e-mail: vizavi008@gmail.com